

В.І. ЛЕНІН ПРО ЖИВУ ТВОРЧИСТЬ МАС ЯК ГОЛОВНИЙ ЧИННИК НОВОЇ СУСПІЛЬНОСТІ

Б.В. Новіков

*доктор філософських наук, професор, декан факультету соціології
Національного технічного університету України
„Київський політехнічний інститут*

У статті наголошується на тому, що творчість у її філософському розумінні повинна неодмінно розглядатись не в значенні однієї з предикатних характеристик людської діяльності, а як сутність та істина цієї діяльності. Як найбільш розвинена форма розвитку, як спосіб буття дійсного гуманізму. Методологічно бездоганне обґрунтування та доказ цього міститься в теоретичній спадщині В.і. Леніна.

Ключові слова: творчість, особистість, суспільство, усупільнення.

Будучи цілком свідомим, що наведене нижче не додасть автору позитивних рецензій та відгуків у нині суцільному філософському офіціозі (як правило, автори їх – це ті, хто ще вчора з невідомим ентузіазмом затято кликали „у єдиному правильному напрямі”, а сьогодні, при зміні політичної кон'юнктури, з таким же гарячковим ентузіазмом, чи то „замолюючи гріхи наукової молодості”, чи то, скоріше за все, відробляючи „капусту”, – так само кличе у зворотному напрямі), маємо зі всією визначеністю підкреслити наступне.

По-справжньому наукове вирішення проблеми „людина–суспільство” вперше було здійснено марксизмом, й у вирішальній мірі це було зумовлено тим, що послідовно був проведений та розвинений підхід щодо розуміння людини як до істоти діяльної, самодіяльної, творчої за своєю сутністю. Маркс зазначає, конспектуючи книгу Дж. Мілля „Політична економія”: „Оскільки людська сутність є істинним суспільним зв'язком людей, то люди (саме) в процесі діяльного здійснення своєї сутності творять, продукують людський суспільний зв'язок” [11, 23-24]. І там же: „Але оскільки людина живе в такому суспільстві, де панує тотальне відчуження, її діяльність виявляється в силу цього мукою, її власне творення -ворожою їй силою, її багатство – її бідністю, сутнісний зв'язок, який пов'язує її з іншою людиною, – несуттєвим зв'язком... її виробництво – виробництвом її небуття, її влада над предметом виявляється владою предмета над нею, а сама вона – володар свого творіння, виявляється рабом цього творіння” [11, 23-24]. Роком пізніше цю ж ідею з вражаючими точністю та лаконізмом він сформулює в знаній кожним формулі: „сутність людини не є абстрактном, властивим окремому індивідові. У своїй дійсності вона є сукупністю всіх суспільних відносин”. І хоча, судячи з усього, К. Маркс відчував певне незадоволення понятійним блоком „сукупність усіх”, і тому в варіантах редакції даної тези ви-

користується запозичений із французької мови термін „ансамбль”. Але суть справи була передана вражаюче точно.

Чому Маркс розглядав різні варіанти для характеристики континууму тих соціальних зв'язків (суспільних відношень), у котрі вплетена людина, сьогодні ми можемо лише здогадуватись. Один із варіантів відповіді на це запитання може бути наступним. Хоча в суто філософському сенсі його формула бездоганна („...у своїй дійсності”, а „дійсність” – діалектична єдність „сутності” та „існування”), все ж він всіляко намагався, навіть у філологічному аспекті, максимально застерегти від ймовірних помилок суто метафізичного порядку. Скажімо, від розуміння сутності людини як набору, суми, простого агрегату всіх, вже існуючих та актуалізованих суспільних відносин.

Немає нічого більш вигаданого та несправедливого в аргументації, як вчорашніх, так і, особливо, нинішніх ревних та метушливих „розвінчувачів” вчення марксизму-ленінізму, ніж спроби звинуватити це вчення в тому, що людині, особистості тут немає місця і що в ньому домінує сліпе „підкорення індивіда масі”, що Маркс користується виключно міркуваннями на кшталт „економічного детермінізму” тощо. Але тут можна заперечити. Саме бездоганне наукове вирішення питання про сутність суспільства та індивіда як єдиної суперечливої сутності складає всю безмежну теоретичну правоту та істинний пафос марксизму як вчення про дійсний гуманізм. Наведемо ще одну думку з теоретичного спадку К. Маркса, що безпосередньо стосується даної проблеми: „Суспільство... виражає суму тих зв'язків та відношень, в яких... індивіди знаходяться один до одного” [10, 214].

Великий Жовтень вперше в історії цивілізації викликав до життя в дійсно масовому

масштабі до того небачену творчу енергію, творчу активність трудящих мас, трудового народу – єдиного творця всіх суших на землі культурних цінностей. Що б сьогодні не робили з історичною пам'яттю наших людей професійні ідеологічні резектори – з пісні слова не викинеш: саме соціальна творчість народу, перші сторінки якої він почав у жовтні 1917-го, [11, 162], саме соціальна творчість народу, яку В.І. Ленін назвав „основним чинником нової суспільності”, дала величезну, фантастичну, вражаючу уяву різноманітність форм свідомої, самодіяльної, творчої участі абсолютно переважної більшості людей у всіх, без винятку, сферах людського буття.

Саме ця їхня, небачена досі, соціальна активність (як міра самодіяльності) уможливила виникнення такої форми політичної організації суспільства, як: Ради – форми здійснення справжнього народовладдя, Червону гвардію і робітничу міліцію як органи захисту революційних завоювань, соціалістичне змагання як форму здійснення вільної соціалістичної праці, народний контроль, добровільні народні дружини, студентські будівельні загони тощо. Унеможливила їх виникнення, бо невичерпним є джерело істинно народної соціальної творчості, обсілої дурнями та паразитами, нестатками та негараздами, стражданнями та небезпеками. Але – ВІЛЬНОЇ, без влади пана, поміщика, глитає, банкіра, лихваря, попа, капіталіста. Свого чи закордонного.

„Соціалізм, – підкреслював В.І. Ленін, – не створюється за вказівками згори. Його духові чужий казенно-бюрократичний автоматизм; соціалізм живий, творчий є витвором самих народних мас”. Доречі, за вказівками „згори” він і не руйнується, свідком чого є 70-річна історія практичного соціалізму в нашій (і не лише) країні. Як це можна спробувати зробити, залучаючи до цього... самих же людей труда, саму ж форму радянської влади (зокрема, виборчу систему або ж організаційну форму побудови Комуністичної партії), демонструє наша найновітніша історія: партія народила політбюро, політбюро народило генсека, генсек народив „сотку”, „сотка” народила президента, президент знищив партію, країну, соціалізм і тепер із змінним комерційним успіхом рекламує піццу. Кінець, відступ, відкат справи дійсного гуманізму. Але практика – великий вчитель. А ще як і в теорії все до пуття (бо НАУКА), то висновок очевидний: будемо жити. Не ми, так діти наші. Не вони, так діти дітей наших. Будемо жити.

Неоціненним є внесок Володимира Ілліча Леніна у подальший творчий розвиток вчення про соціум та людину (попри всі дикунські вправи навколо цього імені, навколо його вчення та навколо справ його практичних).

Саме з огляду на складність даного етапу суспільного буття, що проходить країна і людство, актуальним є звертання як до теоретичного надбання В.І. Леніна в цілому, так і особливо в тій його частині, де основоположник нашої партії і держави досліджує питання, пов'язані з природою творчої енергії народних мас, з джерелами невпинного зростання соціальної активності людей, з роллю і значенням цієї творчості у побудови соціалізму і комунізму, з управлінням творчістю.

„Тільки той, – підкреслював В.І. Ленін, – переможе і вдержить владу, хто вірить у народ, хто порине у джерело живої народної творчості” [6, 61].

„...Треба вірити у свої власні сили, треба, щоб усе, що прокинулося в народі і здатне до творчості, вливалось в організації, які існують і будуватимуться надалі трудящими масами. Маси безпомічні, коли вони роз'єдані; вони сильні, коли згуртовані” [7, 113].

„...У тому-то й сила, у тому-то й життєвість, в тому-то й непереможність Жовтневої революції 1917 року, що вона будить ці якості, ламає всі старі перепони, рве спорохнявілі пута, виводить трудящих на шлях самостійного творення нового життя” [1,199].

„І перемога цієї Радянської влади, ...досягається тим, що з самого початку вона стала здійснювати споконвічні заповіді соціалізму, послідовно і рішуче спираючись на маси, вважаючи своїм завданням найбільш пригноблені, забиті верстви суспільства пробудити до живого життя, піднести до соціалістичної творчості” [8, 6].

Ми навели лише кілька думок В.І. Леніна, однак знайомство з його працями, зокрема тими, що були написані ним у період безпосередньо після переможного Жовтня, переконує, що в найкритичніші моменти нашої історії В.І. Ленін незмінно пов'язував завдання їх переборення з живою соціальною творчістю народних мас країни. Втім, був би зовсім безглуздим висновок, до якого дійшли „теоретики”, що ніби-то В.І. Ленін недооцінював творчість окремої особистості, цілком підпорядковуючи останню масовій дії, розглядаючи та оцінюючи особистості лише як засіб для досягнення мети цієї масової, колективної дії.

Для В.І. Леніна (як свого часу і для К. Маркса та Ф. Енгельса) був глибоко неприйнятним підхід до вирішення проблеми суспільного й особистого у творчості з позиції „або суспільство – або особистість” з причини його повної наукової неспроможності та недолугості. Родова сутність людини і сам емпіричний індивід не поляризовані в

марксизмі-ленінізмі, не розірвані на неопосередковані протилежності. (Виняток становить той історичний проміжок часу, коли самими умовами суспільного життя в класово-антагоністичних суспільно-економічних формаціях подібний розрив об'єктивно зумовлений і тим самим є неминучим. Більше того, розрив цей, відчуження людини від її сутності з часом відтворюється у все більш зростаючих масштабах, сягаючи свого апогею в капіталістичному суспільстві). Але саме ця історично перехідна форма нелюдськості та неприродності суспільного буття, ця її минуцність і озброїли пролетаріат знанням того, як прискорити цей необхідний історичний момент...

Сутність суспільства і сутність людини взаємозумовлюють, взаємопроникають одна в одну. Лише для тих, хто не розуміється на марксизмі-ленінізмі, справа може уявлятися таким чином, ніби в ньому є хоч одне слово, гуманістично нейтральне. К. Маркс завжди виходив з того принципу, що людина є „мета, самоціль, найвищий капітал історичного розвитку”. В.І. Ленін, вірний послідовник і продовжувач справи К. Маркса і Ф. Енгельса, був гуманістом у повному значенні цього слова. Соціалізм, відмічав він, вперше дає реальну можливість „залучити дійсно більшість трудящих на арену такої роботи, де вони можуть проявити себе, розгорнути свої здібності, виявити таланти, яких у народі – непочате джерело і які капіталізм м'яв, давив, душив тисячами і мільйонами” [1, 195].

Бути гуманістом у справжньому значенні цього слова – це означає передусім бути здатним осягти діалектику суспільства й особистості, практично діяти у відповідності з нею. І в цьому відношенні першочерговою умовою для розуміння сутності гуманізму, як його розумів В.І. Ленін, є умова осмислення всієї повноти того змісту, який він вкладав у поняття „організація”. Який же зміст вкладав В.І. Ленін у це поняття? Навіть побіжний аналіз його праць (особливо повоєнного періоду) переконує, що неодмінними моментами цієї надзвичайно поліфонічної категорії, цілком співвідносної з категорією „творчість” виступають: дійсний демократизм трудящих, дисципліна (і самодисципліна), облік, контроль, гласність, перевірка, знання, компетентність, порядок, відповідальність, добровільність, критика і самокритика, виправлення помилок, планування, виховання, діловитість, практичність, переконання (і примус, де без цього не обійтись), свідомість, ідейність, настійливість, самопожертва – тобто все те, що являє собою „усуспільнення виробництва як такого” [3,171].

Однак, що принципово важливо, В.І. Ленін не обмежує зміст поняття „організація” лише межами такої сфери суспільної реальності та дійсності, як виробництво (хоча сфери, безумо-

вно, найважливішої). В його розумінні, – в цьому переконує вся його теоретична і практична діяльність, – організація, організованість означає „усуспільнення всього суспільного життя”.

Таким чином, підсумовуючи, як високо цінував В.І. Ленін творчий запал, ентузіазм, ініціативу мас (класів, соціальних груп, колективів, окремих людей), неодмінно слід підкреслити, як найважливіший, той момент, що він завжди тримав в полі зору і всіляко підкреслював діалектично нерозривну з цим необхідність наукового керівництва, управління, організації процесу поставання та актуалізації творчості, самодіяльності, для яких соціалістична революція вперше дійсно широко відкриває дорогу і якими, власне, і живі соціалізм і комунізм. Комунізм як дійсний гуманізм.

Для В.І. Леніна творчість (самодіяльність) і організація (розподіл) – діалектично нерозривні, взаємозумовлюючі і взаємопроникаючі моменти. Розподіл самодіяльності як історично вища форма діяльної єдності суспільства й особистості, є виявом тих моментів, які лише у відношенні становлять життєздатне, активно-функціонуюче ціле, що ним є високодинамічне суспільство дійсного гуманізму – соціалізм (його початок) та власне комунізм.

Для В.І. Леніна Ради, радянська влада – це не лише форма політичної влади класу, що переможно завершив двобій з гнобителями. Для нього це також і форма (самодіяльністю самого ж революційного народу і народжена) організації і виховання, розвитку революційної творчості мас і окремих людей, саме тієї творчості, тієї соціальної активності, яку він по праву називав „основним чинником нової суспільності”.

Ентузіазм стихійний, некерований, спорадичний, некультивований у постійно зростаючих своїх кількісних і якісних визначеннях -такий ентузіазм приречений на поразку і загибель. „Біда попередніх революцій, – наголошував В.І. Ленін, – полягала в тому, що революційного ентузіазму мас... вистачало не надовго”. [3, 183-184].

Саме тому він мав всі підстави постійно стверджувати, що завдання організації управління, планування, обліку тощо, – це завдання, яке являє собою серцевину соціалізму, а за своєю складністю перевершує всі попередні завдання, що поставали перед пролетаріатом і його партією.

Як відомо, до попередніх В.І. Ленін відносив: перше – необхідність переконання більшості народу в правильності програми і тактики партії більшовиків; друге – завоювання політичної влади і придушення опору

експлуататорів. Тепер, писав він, „висувається, як чергове, третє завдання, що становить своєрідність теперішнього моменту, – організувати управління Росією” [3, 162].

Було б зайвим доводити, що для В.І. Леніна це завдання не обмежувалась необхідностями лише поточного моменту, хоча, в силу загальноновідомих обставин, він розробляв її більш конкретно і детально, в першу чергу, стосовно життєво-необхідних умов, що історично постали перед нашим народом у той історичний період: боротьба з розрухою, голодом, внутрішньою військовою контрреволюцією, зовнішньою інтєрвенцією тощо.

Виступаючи на IV надзвичайному Всеросійському з'їзді Рад, В.І. Ленін підкреслював: „...наша революція відрізнялась від усіх попередніх саме тим, що вона підняла жадобу будівництва і творчості в масах” [9, 138].

І саме ця революція покликала до життя прекрасну форму, що відкрила творчості безмежний простір, форму, яка надзвичайно успішно вирішувала завдання „з'єднання всього досвіду і знання, які ...представниками експлуаторських класів нагромаджені, з самодіяльністю, з енергією, роботою широких верств трудящих мас. Бо тільки це з'єднання може створити міст, який вестиме від старого, капіталістичного – до нового, соціалістичного суспільства” [4, 138].

І цією формою стали Ради, форма здійснення диктатури пролетаріату в нашій країні. Про те, що диктатура навіть у ті грізні роки не обмежувалась лише функцією придушення і менш за все (лише в тій мірі, в якій змушувала її до цього контрреволюція) була придушенням та насиллям, В.І. Ленін підкреслював: „Коли нам говорять, що диктатура пролетаріату визнається на словах, а на ділі пишуться фрази, це власне показує, що про диктатуру пролетаріату не мають уявлення, бо це не тільки те, щоб скинути буржуазію або скинути поміщиків, – це було в усіх революціях, – наша диктатура пролетаріату є забезпеченням порядку, дисципліни, продуктивності праці, обліку і контролю, пролетарської Радянської влади, яка є більш міцною, більш твердою, ніж дотеперішня”. І розпочиналось на практиці це забезпечення порядку, дисципліни, продуктивності праці, обліку і контролю, у тих формах, які обумовлювались змістом, отриманим Радянською Росією у спадок від Росії феодально-капіталістичної – злиденні, неграмотні, забиті капіталом маси, яких необхідно було вивести на дорогу революційної, комуністичної творчості. Тому першочерговим завданням у період початку мирного будівництва постало завдання подолання, рутини, стихійності, безпорядку, неорганізованості.

І в цьому плані важко переоцінити все значення зробленої більшовиками роботи під кері-

вництвом В.І. Леніна у справі залучення до будівництва соціалізму (і на бік соціалізму). Це була єдина в тих умовах можливість покласти початок з'єднанню безмежного революційного пориву мас зі знаннями, досвідом, культурою минулого. Лише подібне з'єднання, як уже відмічалось, було спроможним створити міст від капіталізму до соціалізму. Саме крізь призму ленінської ідеї вчитись і вчити творчості постає вся велич його заклику вчитись комунізму посправжньому, його вимога вчитись, вчитись і ще раз вчитись!

Соціалізм, що вперше в історії на місце експлуатації, конкуренції, погоні за зиском, анархії і стихійності виробництва в масштабах суспільства в цілому, ставить усупільнену власність на засоби виробництва, творчість і ініціативу кожного, багатьох і всіх свідомих трудящих, планомірну, на наукових засадах здійснювану в загальнонаціональному масштабі, організацію праці – такий суспільний лад не може успішно розвиватись, не формуючи, не культивуючи та не розкриваючи повною мірою можливості кожного, не даючи повного простору для вияву ініціативи. Лише соціалізм вперше на практиці створює умови для творчої праці, змінюючи її соціальну форму, зміст і характер. Лише це суспільство, діалектично поєднуючи матеріальні, моральні і особистісні стимули, заохочуючи творче (комуністичне) відношення до праці, новаторство, у дійсності спроможне перетворити працю в першу життєву потребу кожної людини, в насолоду. Лише це суспільство було спроможним у своєму головному правовому документі – Конституції СРСР – законодавчо зафіксувати право кожної радянської людини на працю, „включаючи право на вибір професії, роду занять і роботи у відповідності з покликанням, здібностями, професійною підготовкою, освітою і з врахуванням суспільних потреб”.

В умовах поставання дійсного гуманізму особливо важливим є успішне здійснення тієї двоєдиної задачі, різноманітні аспекти якої В.І. Ленін всебічно досліджував у своїх працях „Як організувати змагання”, „Чергові завдання Радянської влади”, „Великий почин” тощо: всебічний розвиток і підтримку всіх „паростків комунізму” в праці на кожному робочому місці, в кожному колективі і наполегливої роботи в напрямі того, щоб кращий досвід зонайшвидше ставав надбанням усіх трудящих. Це і є конкретний прояв діалектики розподілу самодіяльності (організації творчості). Свідченням того, що завдання це вирішувалось у нашій країні успішно, є вся історія соціалістичного зма-

гання, якому у 1989 році виповнилось 70 років. Адже саме у змаганні вбачав В.І. Ленін ту органічну форму поєднання окремого почину і необхідності наукового керівництва ним, поширення, яка діалектично з'єднує суспільне і особистісне у творчості. „Тільки соціалізм, – зазначав він, – знищуючи класи і, значить, поневолення мас, вперше відкриває шлях для змагання справді у масовому масштабі. І саме радянська організація, переходячи від формального демократизму буржуазної республіки до дійсної участі трудящих мас в управлінні, вперше широко ставить змагання. У політичній галузі це далеко легше поставити, ніж в економічній, але для успіху соціалізму важливе саме останнє”.

Для більшої повноти характеристики даної проблематики необхідне також з'ясування змісту, який вкладає В.І. Ленін у поняття „соціальна активність особистості”, адже остання і є свідченням того, в якій мірі здійснюється всезагальність процесу розподілу самодіяльності. В численній літературі, присвяченій проблемі соціальної активності особистості, часто можна зустріти надто широку її інтерпретацію, власне, ототожнення соціальної активності особистості з людською діяльністю як такою... Дійсно, категорії „соціальна активність особистості” і „людська діяльність” змістовно співвідносні. Але, коли остання виступає загальною характеристикою способу, яким реалізується діалектичний зв'язок між людиною і оточуючим її середовищем, і є єдиною можливим способом буття, та, по-суті, співпадає з поняттям сутності людини, то соціальна активність особистості відображує саме напрям, вектор цієї діяльності, служить виразом того, в якій мірі реалізує (і продукує) особистість свої сутнісні сили, виступає діяльним і вільним здійсненням людиною своєї свободи та є діяльною формою буття останньої. Соціальна активність особистості виступає показником того, в якій мірі людській діяльності притаманний характер самодіяльності, тобто і є мірою цієї самодіяльності.

Очевидно, що соціальна активність особистості, що існує у формі практичної всезагальності – явище ступо історичне. Подібна всезагальність здійсненна лише на ступені повного комунізму, причому комунізм (як і соціалізм) є її результатом і її постійним породженням і розвитком. В.І. Ленін, послідовно розвиваючи ідеї К. Маркса про соціальну активність людей, про те, що подібна активність – основа перетворення і зміни ними свого буття, відмічав, критикуючи лівацькі заклики „спочатку виховати нових людей, а потім робити революцію”: „Тим і відрізняється марксизм від старого утопічного соціалізму, що останній хотів будувати нове суспільство не з тих масових представників людського матеріалу, які створюються кривавим, брудним, грабіжницьким, крамарським капіталізм-

мом, а з розведених в особливих теплицях особливо добродесних людей”. [2, 409].

Показова щодо цього також характеристика В.І. Леніна марксистського розуміння джерел і природи високої революційної активності людей. Характеристика, яка свідчить про те, що для нього соціальна активність особистості визначається насамперед тим, у якій мірі вона є дійсною свободотворчістю. Він пише: „Марксизм відрізняється від усіх інших соціальних теорій надзвичайним поєднанням цілковитої наукової твердості в аналізі об'єктивного ходу революції з найрішучішим визнанням значення революційної енергії, революційної творчості, революційної ініціативи мас...” [5, 23]. А саме предикат „революційна” і вказує, насамперед, на те, якого

гатунку людська діяльність може називатись соціальною активністю особистості.

В умовах сучасного соціально-економічного становища, культурно-духовної, політичної, екологічної ситуації, в яких знаходиться людство, те, що ще вчора давало змогу прогнозування як безпосередніх, так і відносно віддалених перспектив та напрямів його розвитку, сьогодні ставить під питання саме фізичне його виживання та подальше існування.

Нині можна констатувати очевидне: науковий філософський інтелект вражений тяжкою хворобою. Різновидом своєрідного СНІДу. Дивним, і, на перший погляд, незрозумілим чином були владно, ніби за чиеюсь владною ж командою, відсунуті в глухий закуток, у якісь запавучені запасники засадних принципів методологічно бездоганного науково-філософського пізнання, а продажна, вересклива та гамірна біляфілософська та білякультурна братія влаштувала відносно довготривалий духовний (та, скоріше – бездуховний) вертеп та стриптиз у священних залах нашої філософії, нашої культури та втінає ось уже майже п'ятнадцять років поспіль якихось дикунських (постмодернових) теоретичних оргій у режимі філософської міфотворчості, у режимі перманентної імпровізації, у режимі джазу, у режимі калейдоскопічної зміни плюральних дискурсів та деконструктів, парадигм та наративів, пастішу та ат тракторів. Так, ніби й не було на світі більш аніж 2500-літньої генези та традиції поставання філософського духу в єдиному річищі загальнолюдської духовної культури, його непересічних, класичних, надбань та результатів.

Такого рівня теоретичної та методологічної розпусти, характерною для нинішнього етапу „духовної розбудови” нашого суспільства, годі й пригадати.

Але саме тому їй сприймається, і, відповідно – викликає рішучу відразу, спротив та категоричне несприйняття, ця вакханалія „просвітницького” невігластва та дикунства, це торжище безсоромного духовного сервілізму, ця тотальна продажність нотаріально завірених свого часу „інтелігентів” та „інтелектуалів”, що існують високі взірці та зразки, задані справжні, еталонні рівні культури, включно і філософської. Саме тому не опускаються долу руки у розпачі та відчаї, що явлені світу, явлені людству ці зразки та рівні, еталони та стандарти. Саме на їх тлі теоретична вальгарність є – вульгарністю, духовний сервілізм – сервілізмом, зрада – зрадою, видимість та удаваність, брехня та неправда, імітація та симуляція – тим, чим вони (та їх суб’єкти) є насправді.

Саме в цих умовах надзвичайно актуальним, ми б сказали – гостро нагальним є завдан-

ня виявлення всього того потенціалу, акумульованого у феномені творчості. До того ж, всього це зумовлено тим передчуттям (і передчуттям зовсім небезпідставним), що відповідь на питання, що сьогодні в спроможності врятувати світ, може бути лише такою – світ врятує творчість. Врятує від економічного занепаду, політичного озвіріння, соціальної деструкції, духовного розпаду, морального розбещення, екологічного самовбивства, художньо-естетичного занепаду, загалом – культурного здичавіння, бо, як відомо, озвіріла людина – гірше за тварину...

Єдина можливість уникнути реалізації подібної перспективи – пити з чистого джерела наукової думки. Включно – і теоретичного спадку В.І. Леніна.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Ленін В.І.* Как организовать соревнование? // Полн. собр. соч.: Т. 35. – С. 199.
2. *Ленін В. І.* Маленькая картинка для выяснения больших вопросов // Полн. собр. соч.: Т. 37. – С. 409.
3. *Ленін В. І.* Очередные задачи Советской власти // Полн. собр. соч.: Т. 36. – С. 171.
4. *Ленін В. І.* Первоначальный вариант статьи „Очередные задачи Советской власти” // Полн. собр. соч.: Т. 36. – С. 138.
5. *Ленін В. І.* Против бойкота // Полн. собр. соч.: Т. 16. – С. 23.
6. *Ленін В. І.* Речь и резолюция по поводу заявления группы народных комиссаров об уходе из Совнаркома: Заседание ВЦКЛ (17) ноября 1917 г. // Полн. собр. соч.: Т. 35. – С. 61.
7. *Ленін В. І.* Речь на первом Всероссийском съезде военного флота, 22 ноября (5 декабря) 1917 г.: Протокольная запись // Полн. собр. соч.: Т. 35. – С. 113.
8. *Ленін В.І.* Третий Всероссийский съезд Советов рабочих, солдатских и крестьянских депутатов, 10-18 (23-31) января 1918 г./ Доклад о деятельности Совета Народных Комиссаров, 11 (24) января // Полн. собр. соч.: Т. 35. – С. 269.
9. *Ленін В. І.* IV Чрезвычайный Всероссийский съезд Советов 14-16 марта 1918 г.: Доклад о ратификации мирного договора, 14 марта // Полн. собр. соч.: Т. 36. – С. 138.
10. *Маркс К.* Экономическо-философские рукописи 1844 года // Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения: Т. 42. – С. 23-24.
11. *Маркс К.* Экономические рукописи 1857-1859 гг. // Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения: Т. 46. – С. 214.

Стаття надійшла до редакції 26.06.2006

